

Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի թիվ Rec(2003)22 հանձնարարականը անդամ երկրներին՝ պայմանական ազատման (պատիժը կրելուց պայմանական վաղաժամկետ ազատման) վերաբերյալ

(Նախարարների կոմիտեի կողմից ընդունվել է 2003 թվականի սեպտեմբերի 24-ին՝ փոխնախարարների 853-րդ նիստում)

Նախարարների կոմիտեն, առաջնորդվելով Եվրոպայի խորհրդի կանոնադրության թիվ 15.7 հոդվածով,

հաշվի առնելով, որ Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունների շահերից է բխում ազատագրկման ձևով պատիժների կատարման ընդհանուր սկզբունքներ սահմանելը՝ այդ ոլորտում միջազգային համագործակցությունն ամրապնդելու նպատակով,

ընդունելով, որ պայմանական ազատումը կրկնահանցավորությունը կանխելու և սոցիալական վերականգնումը խթանելու ամենաարդյունավետ ու ամենակառուցողական միջոցներից մեկն է, որն ապահովում է ազատությունից զրկված անձի ծրագրված, օժանդակվող ու վերահսկվող վերաինտեգրումը հասարակությունում,

հաշվի առնելով, որ դա պետք է կիրառվի առանձին հանգամանքներին հարմարեցվող եղանակներով և համապատասխանի արդարության ու անաչառության սկզբունքներին,

հաշվի առնելով, որ ազատագրկման հետ կապված ֆինանսական ծախսերը չափազանց մեծ բեռ են հասարակության համար, և որ ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ անազատությունը հաճախ բացասական ազդեցություն է ունենում և չի նպաստում հանցագործություն կատարած անձանց ուղղմանը,

հետևաբար, հաշվի առնելով, որ ցանկալի է հնարավորինս կրճատել ազատագրկման ձևով պատժի տևողությունը, և որ մինչև պատիժն ամբողջությամբ կրելը անձին պայմանական ազատելը այդ նպատակին հասնելու կարևոր միջոց է,

ընդունելով, որ պայմանական ազատման միջոցների համար պահանջվում է քաղաքական առաջնորդների, վարչական մարմինների պաշտոնատար անձանց, դատավորների, դատախազների, փաստաբանների ու հանրության աջակցությունը, ում անհրաժեշտ է ազատագրկման ձևով պատիժները փոփոխելու պատճառների մանրամասն բացատրություն տրամադրել,

հաշվի առնելով, որ պայմանական ազատման վերաբերյալ օրենսդրությունը և պրակտիկան պետք է համապատասխանեն իրավունքի գերակայության վրա հիմնված ժողովրդավարական պետության հիմնարար սկզբունքներին, որոնց առաջնային նպատակը մարդու իրավունքները երաշխավորելն է՝ Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի և այն մարմինների նախադեպային իրավունքի համաձայն, ում վերապահված է դրա կիրառումը,

հաշվի առնելով Պայմանական դատապարտված և պայմանական ազատված դատապարտյալների նկատմամբ հսկողության մասին եվրոպական կոնվենցիան (ETS No. 51),

գիտակցելով հետևյալ փաստաթղթերի կարևորությունը՝

- «Պատժի կրումը հետաձգելու, պրոբացիայի և ազատազրկման այլ այլընտրանքների մասին» թիվ (65)1 բանաձև,
- «Պայմանական դատապարտված կամ պայմանական ազատված դատապարտյալների նկատմամբ վերահսկողության ու ազատվելուց հետո խնամքի գործնական կազմակերպման մասին» թիվ (70)1 բանաձև,
- «Երկարաժամկետ ազատազրկված դատապարտված անձանց հետ տարվող աշխատանքների մասին» (76) 2 բանաձև,
- «Ազատազրկմանը փոխարինող որոշ այլընտրանքային պատժամիջոցների մասին» թիվ (76) 10 բանաձև,
- «Քրեակատարողական հիմնարկից արձակումներ տրամադրելու վերաբերյալ» թիվ R(82)16 հանձնարարական,
- «Եվրոպական բանտային կանոնների վերաբերյալ» թիվ R(87)3 հանձնարարական,
- «Բանտերում կրթության վերաբերյալ» թիվ R(89)12 հանձնարարական,
- Համայնքային պատիժների և այլ միջոցների մասին կանոնների վերաբերյալ թիվ Rec(92)16 հանձնարարական,
- Պատիժների հետևողականության վերաբերյալ թիվ Rec(92)17 հանձնարարական,
- Պատիժների և այլ միջոցների իրականացմանն առնչվող անձնակազմի վերաբերյալ թիվ Rec(97)12 հանձնարարական,
- Բանտերի գերբեռնվածության և բանտերում պահվող անձանց ներհոսքի վերաբերյալ թիվ Rec(99)22 հանձնարարական,
- Համայնքային պատիժների և այլ միջոցների իրականացումը կատարելագործելու մասին եվրոպական կանոնների վերաբերյալ թիվ Rec(2000)22 հանձնարարական,

Անդամ երկրների կառավարություններին առաջարկում է՝

1. պայմանական ազատումը նախատեսել օրենսդրությամբ, եթե այն դեռևս նախատեսված չէ.
2. պայմանական ազատման վերաբերյալ իրենց օրենսդրության, քաղաքականության մեջ և պրակտիկայում առաջնորդվել սույն հանձնարարականի հավելվածով նախատեսված սկզբունքներով.
3. ապահովել պայմանական ազատման վերաբերյալ սույն հանձնարարականի և դրա բացատրական հուշագրի հնարավորինս լայն տարածումը:

I. Պայմանական ազատման սահմանումը

1. Սույն հանձնարարականի իմաստով պայմանական ազատումը նշանակում է ազատագրկման դատապարտվածների վաղաժամկետ ազատում՝ ազատվելուց հետո կիրառվող անհատականացված պայմաններով: Համաներումը և ներումը սույն սահմանման մեջ չեն ընդգրկվում:

2. Պայմանական ազատումը համայնքային միջոց է: Օրենսդրության մեջ դրա ներառումը և առանձին դեպքերում դրա կիրառումը կարգավորվում է Համայնքային պատիժների և այլ միջոցների մասին կանոնների վերաբերյալ թիվ Rec(92)16 հանձնարարականով, ինչպես նաև Համայնքային պատիժների և այլ միջոցների իրականացումը կատարելագործելու մասին եվրոպական կանոնների վերաբերյալ թիվ Rec(2000)22 հանձնարարականով:

II. Ընդհանուր սկզբունքներ

3. Պայմանական ազատումը պետք է ազատությունից զրկված անձանց օժանդակի բանտային կյանքից հասարակության մեջ օրինապահ կյանքի անցնելու գործում՝ ազատվելուց հետո կիրառվող պայմանների և վերահսկողության միջոցով, որոնք խթանում են այս նպատակի իրագործումը և նպաստում հանրային անվտանգությանն ու հասարակության մեջ հանցավորության նվազեցմանը:

4.ա. Ազատագրկման բացասական հետևանքները նվազեցնելու և արտաքին աշխարհի անվտանգությունը երաշխավորող որոշակի պայմանների կիրառմամբ ազատությունից զրկված անձանց սոցիալական վերականգնումը խթանելու նպատակով օրենքը պետք է պայմանական ազատման ապահովի ազատագրկման դատապարտված բոլոր անձանց, այդ թվում՝ ցմահ ազատագրկման դատապարտվածների համար:

4.բ. Եթե ազատագրկման ժամկետը չափազանց կարճ է պայմանական ազատում կիրառելու համար, ապա պետք է կիրառվեն այդ նպատակներին հասնելու այլ միջոցներ:

5. Պատիժը կրելու սկզբից նեթ ազատությունից զրկված անձինք պետք է տեղեկացվեն պատժի համար սահմանված նվազագույն ժամկետին (որը սահմանված է պատժի որոշակի ժամկետը և (կամ) պատժի որոշակի մասը կրելու պահանջի ձևով), որը կրելուց հետո կարող են ազատ արձակվել, ինչպես նաև այն, թե ինչ չափորոշիչներ են կիրառվելու իրենց ազատելու համար («ազատման հայեցողական համակարգ»), կամ այն դեպքերին, երբ նրանք պետք է ազատ արձակվեն՝ պատժի սահմանված որոշակի ժամկետը և (կամ) պատժի որոշակի մասը կրելուց հետո («պարտադիր ազատման համակարգ»):

6. Նվազագույն կամ սահմանված ժամկետը չպետք է լինի այնքան տևական, որ պայմանական ազատման նպատակների իրականացումը անհնար լինի:

7. Պետք է ուշադրություն դարձնել ռեսուրսների խնայողությանը, որը կարող է ապահովվել պարտադիր ազատման համակարգը այնպիսի պատիժների դեպքում կիրառելով, երբ

անհատականացված բացասական գնահատումը միայն աննշան կերպով կփոփոխեր ազատման ժամկետը:

8. Պայմանական ազատված անձանց կողմից ռեցիդիվի վտանգը նվազեցնելու նպատակով պետք է հնարավոր լինի նրանց նկատմամբ կիրառել հետևյալ անհատականացված պայմանները՝

- տուժողներին պատճառված վնասի փոխհատուցումը կամ հարթումը.
- թմրանյութերի կամ ալկոհոլի չարաշահումից կամ հանցագործության հետ ուղղակի կապված ունեցող վիճակից բուժում անցնելը.
- աշխատելը կամ որոշակի մասնագիտական գործունեությամբ զբաղվելը, ինչպիսիք են, օրինակ՝ կրթությունը կամ մասնագիտական ուսուցումը.
- անձնական զարգացման ծրագրերին մասնակցությունը.
- որոշակի վայրերում բնակվելու կամ այդ վայրեր այցելելու արգելքը:

9. Սկզբունքորեն, պայմանական ազատումը պետք է զուգակցվի վերահսկողությամբ, որը աջակցության և հսկողության միջոցներ կներառի: Վերահսկողության բնույթը, տևողությունը և խորությունը պետք է հարմարեցվեն յուրաքանչյուր առանձին դեպքին: Ճշգրտումներ կատարելը պետք է հնարավոր լինի պայմանական ազատման ամբողջ ընթացքում:

10. Պայմանները կամ վերահսկողական միջոցները պետք է սահմանվեն այնպիսի ժամանակահատվածի համար, որը չի գերազանցի ազատագրկման ձևով պատժի չկրած մասը:

11. Անորոշ տևողությամբ սահմանված պայմանները և վերահսկողական միջոցները պետք է կիրառվեն միայն այն դեպքերում, երբ դա միանգամայն անհրաժեշտ է հասարակության պաշտպանությունն ապահովելու համար և թիվ Rec(2000)22 հանձնարարականով վերանայված՝ Համայնքային պատիժների և այլ միջոցների իրականացումը կատարելագործելու մասին եվրոպական կանոնների 5-րդ կանոնով սահմանված երաշխիքներին համապատասխան:

III. Պայմանական ազատման նախապատրաստումը

12. Պայմանական ազատմանը նախապատրաստումը պետք է կազմակերպվի բանտում աշխատող համապատասխան ողջ անձնակազմի և ազատումից հետո վերահսկողություն իրականացնողների սերտ համագործակցությամբ, և պետք է ավարտվի նվազագույն կամ սահմանված ժամկետի ավարտից առաջ:

13. Քրեակատարողական հիմնարկի ծառայությունները պետք է ապահովեն, որպեսզի ազատությունից զրկված անձինք մասնակցեն ազատումից առաջ իրականացվող համապատասխան ծրագրերի, և որպեսզի խրախուսվի նրանց մասնակցությունը կրթական ու վերապատրաստման դասընթացներին, որոնք նրանց նախապատրաստում են հասարակության մեջ կյանքին: Պետք է հնարավորինս հաճախ կիրառվեն ազատագրկման ձևով պատիժների կատարման որոշ տարբերակներ, ինչպիսիք են՝ մասնակի ազատությունը, բաց ռեժիմները կամ քրեակատարողական հիմնարկից դուրս տեղավորելը՝ հասարակության մեջ ազատությունից զրկված անձանց սոցիալական վերականգնումը նախապատրաստելու նպատակով:

14. Պայմանական ազատմանը նախապատրաստելը պետք է ներառի նաև ազատությունից զրկված անձանց՝ իրենց ընտանիքների և մտերիմների հետ կապ պահպանելու, հաստատելու և

այդ կապը վերահաստատելու հնարավորությունը, ինչպես նաև այնպիսի ծառայությունների, կազմակերպությունների կամ կամավորական միավորումների հետ կապերի ստեղծումը, որոնք կարող են օժանդակել պայմանականորեն ազատված անձանց՝ հասարակության մեջ կյանքին հարմարվելու հարցում: Այդ նպատակով պետք է նախատեսվեն բանտից արձակումների տարբեր ձևեր:

15. Պետք է խրախուսվի ազատումից հետո կիրառվող համապատասխան պայմանների ու վերահսկողության միջոցների հնարավորինս նախապես քննարկումը: Ազատությունից զրկված անձանց պետք է մանրակրկիտ բացատրել ու նրանց հետ քննարկել հնարավոր պայմանները, տրամադրվելիք օգնությունը, հսկողության պահանջներն և դրանք չպահպանելու հնարավոր հետևանքները:

IV. Պայմանական ազատման տրամադրումը

Հայեցողական ազատման համակարգը

16. Նվազագույն ժամկետը, որը ազատությունից զրկված անձինք պետք է կրեն պայմանական ազատման իրավունք ստանալու համար, պետք է սահմանվի օրենքով:

17. Համապատասխան մարմինները պետք է նախաձեռնեն անհրաժեշտ ընթացակարգեր, որպեսզի պայմանական ազատման մասին որոշումը կայացվի ազատությունից զրկված անձի կողմից պատժի նվազագույն ժամկետը կրելուց անմիջապես հետո:

18. Այն չափորոշիչները, որոնք պետք է բավարարեն ազատությունից զրկված անձինք պայմանական ազատում ստանալու համար, պետք է լինեն պարզ և հստակ: Դրանք նաև պետք է լինեն իրատեսական՝ այն իմաստով, որ պետք է հաշվի առնեն ազատությունից զրկված անձի անձնային առանձնահատկությունները, սոցիալական ու տնտեսական հանգամանքները, ինչպես նաև սոցիալական վերականգնման ծրագրերի հնարավորությունը:

19. Պայմանական ազատում տրամադրելիս աշխատանքի հնարավորությունների բացակայությունը չպետք է հիմք հանդիսանա պայմանական ազատումը մերժելու կամ հետաձգելու համար: Պետք է ջանքեր գործադրվեն զբաղվածության այլ ձևեր գտնելու համար: Մշտական կացարանի բացակայությունը չպետք է պայմանական ազատումը մերժելու կամ հետաձգելու հիմք համարվի. նման դեպքերում պետք է տրամադրվի ժամանակավոր կացարան:

20. Պայմանական ազատում տրամադրելու չափորոշիչները պետք է կիրառվեն այնպես, որպեսզի պայմանական ազատում տրամադրվի ազատությունից զրկված բոլոր այն անձանց, ովքեր թեկուզև նվազագույն չափով ապահովում են օրինապահ քաղաքացիներ դառնալու երաշխիքները: Չափորոշիչներին ազատությունից զրկված անձի անհամապատասխանությունն ապացուցելու պարտականությունը պետք է դրվի իշխանությունների վրա:

21. Եթե որոշում ընդունող մարմինը մերժում է պայմանական ազատումը, ապա այն պետք է տվյալ հարցը վերանայելու ժամկետ սահմանի: Ամեն դեպքում, ազատությունից զրկված անձինք պետք է կարողանան կրկին դիմել որոշում ընդունող մարմին՝ դրությունը զգալիորեն հօգուտ իրենց փոխվելու պահից ի վեր:

Պարտադիր ազատման համակարգը

22. Այն ժամկետը, որը ազատությունից զրկված անձինք պետք է կրեն ազատման իրավունք ձեռք բերելու համար՝ պետք է ամրագրվի օրենքով:

23. Ազատման հետաձգումը պետք է հնարավոր լինի միայն օրենքով նախատեսված բացառիկ դեպքերում:

24. Ազատումը հետաձգելու որոշմամբ պետք է ազատման նոր ժամկետ նշանակվի:

V. Պայմաններ սահմանելը

25. Սահմանվելիք պայմանները և վերահսկողության անհրաժեշտությունը քննարկելիս որոշում ընդունող մարմինը պետք է իր տրամադրության տակ ունենա զեկույցներ, այդ թվում՝ բանավոր հայտարարություններ բանտի անձնակազմից, որի անդամները ճանաչում են ազատությունից զրկված անձանց և ծանոթ են նրանց անձնական հանգամանքներին: Ազատումից հետո վերահսկողություն իրականացնող մասնագետներն ու ազատությունից զրկված անձի սոցիալական հանգամանքներին ծանոթ այլ անձինք ևս պետք է տեղեկություններ տրամադրեն:

26. Որոշում ընդունող մարմինը պետք է ապահովի, որ ազատությունից զրկված անձինք գիտակցեն սահմանված պայմանները, տրամադրվելիք օգնությունը, հսկողության պահանջները, ինչպես նաև պայմանները չկատարելու հնարավոր հետևանքները:

VI. Պայմանական ազատման իրականացումը

27. Պայմանական ազատումը ձգձգվելու դեպքում, ազատման սպասող բանտարկյալներն այդ ընթացքում պետք է պահվեն այնպիսի պայմաններում, որոնք հնարավորինս մոտ կլինեն հասարակությունում գտնվելիս ենթադրվող պայմաններին:

28. Պայմանական ազատման ու վերահսկողության միջոցների իրականացումը պետք է լինի կատարող մարմնի պարտականությունը՝ Համայնքային պատիժների և այլ միջոցների մասին եվրոպական կանոնների 7-րդ, 8-րդ ու 11-րդ կանոնների համաձայն:

29. Իրականացումը պետք է կազմակերպվի Համայնքային պատիժների և այլ միջոցների մասին եվրոպական կանոնների 37-րդ ու 75-րդ կանոնների համաձայն և Համայնքային պատիժների և այլ միջոցների իրականացումը կատարելագործելու մասին եվրոպական կանոնների վերաբերյալ թիվ Rec(2000)22 հանձնարարականի 9-րդ և 13-րդ սկզբունքների դրույթներով նախատեսված արդյունավետության պահանջներին համապատասխան:

VII. Սահմանված պայմանները չկատարելը

30. Կատարող մարմինը սահմանված պայմանների աննշան խախտման դեպքերին պետք է արձագանքի խորհրդատվության կամ նախազգուշացման ձևով: Պայմանները չկատարելու ցանկացած լուրջ դեպքի մասին պետք է անհապաղ զեկույցել այն մարմնին, որը կարող է որոշում կայացնել պայմանները վերացնելու մասին: Այդ մարմինը պետք է, այնուամենայնիվ, քննարկի, թե լրացուցիչ խորհրդատվությունը, նախազգուշացումը, ավելի խիստ պայմաններ սահմանելը կամ որոշումը ժամանակավորապես չեղյալ հայտարարելը որքանով կարող են պատասխանատվության բավարար միջոց հանդիսանալ:

31. Ընդհանուր առմամբ, սահմանված պայմանները չպահպանելը պետք է կարգավորվի Համայնքային պատիժների և այլ միջոցների մասին եվրոպական կանոնների 85-րդ կանոնի, ինչպես նաև կանոնների X գլխի մյուս համապատասխան դրույթների համաձայն:

VIII. Ընթացակարգային երաշխիքները

32. Պայմանական ազատումը թույլատրելու, հետաձգելու կամ չեղյալ հայտարարելու, ինչպես նաև դրա հետ միասին պայմաններ կամ միջոցներ սահմանելու կամ փոփոխելու որոշումները պետք է ընդունվեն օրենքով նախատեսված մարմինների կողմից՝ հետևյալ երաշխիքներով ապահովված ընթացակարգերի համաձայն՝

ա) դատապարտյալները պետք է օրենքի համաձայն իրենց կարծիքն անձամբ արտահայտելու ու օժանդակություն ստանալու իրավունք ունենան.

բ) որոշում ընդունող մարմինը պետք է առանձնահատուկ ուշադրություն դարձնի բոլոր հանգամանքներին, այդ թվում՝ դատապարտյալների կողմից ներկայացված՝ իրենց փաստարկները հիմնավորող հայտարարություններին.

գ) դատապարտյալները պետք է իրենց գործի նյութերին ծանոթանալու պատշաճ հնարավորություն ունենան.

դ) որոշումներում պետք է նշվեն որոշման հիմքում ընկած պատճառները, և դրանք պետք է գրավոր ձևով ծանուցվեն:

33. Դատապարտյալները պետք է կարողանան բողոք ներկայացնել օրենքով սահմանված կարգով ստեղծված, վերադաս, անկախ ու անաչառ որոշում ընդունող մարմնին՝ որոշման բովանդակության կամ ընթացակարգի խախտումների վերաբերյալ:

34. Բողոքարկման ընթացակարգերը պետք է հասանելի լինեն նաև պայմանական ազատման իրականացման ժամանակ:

35. Բողոքարկման բոլոր ընթացակարգերը պետք է համապատասխանեն «Համայնքային պատիժների և այլ միջոցների մասին եվրոպական կանոնների 13-րդ և 19-րդ կանոններով սահմանված երաշխիքներին:

36. 32-35-րդ պարբերությունների որևէ դրույթ չի կարող մեկնաբանվել որպես Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայով այդ առնչությամբ երաշխավորվող որևէ իրավունքի սահմանափակում կամ դրանից շեղում:

IX. Որոշումների ընդունման գործընթացը բարելավելու մեթոդները

37. Պետք է խրախուսել ռիսկերի ու կարիքների գնահատման հուսալի գործիքների կիրառումն ու զարգացումը, որոնք այլ մեթոդների հետ մեկտեղ կօգնեն որոշումների կայացման գործընթացին:

38. Որոշում ընդունողների համար պետք է կազմակերպվեն տեղեկատվական հանդիպումներ և (կամ) վերապատրաստման ծրագրեր, որոնց իրենց մասնակցությունը կունենան իրավական և հասարակական գիտությունների ոլորտի մասնագետները և պայմանական ազատված անձանց սոցիալական վերականգնման գործում ներգրավված բոլոր անձինք:

39. Պետք է ձեռնարկվեն քայլեր՝ որոշումների ընդունման գործընթացում հետևողականության համարժեք մակարդակը ապահովելու նպատակով:

X. Պայմանական ազատման մասին տեղեկությունները և խորհրդատվությունը

40. Քաղաքական գործիչներին, դատական մարմիններին, որոշում ընդունողներին և կատարող մարմիններին, համայնքի ղեկավարներին, տուժողներին և ազատությունից զրկված անձանց օգնություն տրամադրող միավորումներին, ինչպես նաև այդ թեմայով հետաքրքրվող համալսարանական դասախոսներին ու հետազոտողներին պետք է տրամադրվեն տեղեկություններ և խորհրդատվություն՝ պայմանական ազատման իրականացման և այս ոլորտում նոր օրենսդրության կամ պրակտիկայի ներդրման մասին:

41. Որոշում կայացնող մարմինները պետք է տեղեկատվություն ստանան ազատությունից զրկված ազատությունից անձանց թվի մասին, ում նկատմամբ պայմանական ազատումը կիրառվել է բարեհաջող կամ ձախողվել է, ինչպես նաև տեղեկատվություն՝ հաջողության կամ ձախողման հանգամանքների մասին:

42. Պետք է կազմակերպվեն լրատվական և այլ քարոզարշավներ՝ պայմանական ազատման ոլորտի նոր զարգացումների և քրեական արդարադատության համակարգում դրա դերի վերաբերյալ հանրությանն իրազեկելու նպատակով: Ազատությունից զրկված անձի պայմանական ազատման ժամանակահատվածում ի հայտ եկած ցանկացած նշանակալի և հրապարակային ձախողման դեպքում նման տեղեկությունները պետք է անհապաղ լուսաբանվեն: Քանի որ նման իրադարձությունները ուշագրավ են լրատվամիջոցների համար, ապա պետք է ընդգծվեն նաև պայմանական ազատման նպատակն ու դրական հետևանքները:

XI. Ուսումնասիրություններ և վիճակագրություն

43. Պայմանական ազատման գործող համակարգերի նպատակահարմարության և դրանց հետագա զարգացման մասին առավել խոր գիտելիքներ ձեռք բերելու համար պետք է իրականացվի գնահատում և վարվի վիճակագրություն՝ այս համակարգերի աշխատանքի ու պայմանական ազատման հիմնական նպատակների իրականացման, դրանց արդյունավետության վերաբերյալ տեղեկություններ տրամադրելու նպատակով:

44. Ի լրումն վերը առաջարկվող գնահատումների, պետք է խրախուսվի պայմանական ազատման համակարգերի աշխատանքի ուսումնասիրությունը: Նման ուսումնասիրությունը պետք է ներառի դատական մարմինների և որոշում կայացնող մարմինների, կատարող մարմինների, տուժողների, հասարակության անդամների և ազատությունից զրկված անձանց տեսակետները, վերաբերմունքն ու ընկալումները պայմանական ազատման վերաբերյալ: Մյուս կարևոր հանգամանքները, որ պետք է հաշվի առնվեն, պայմանական ազատման ծախսային արդյունավետությունն է, կրկնահանցավորության նվազեցումը, պայմանական ազատված անձանց՝ հասարակական կյանքին հաջողությամբ ինտեգրվելու սահմանները և այն ազդեցությունը, որ պայմանական ազատման համակարգի զարգացումը կարող է ունենալ պատիժներ նշանակելու ու միջոցներ սահմանելու գործում, ինչպես նաև պատիժների կատարումը: Ազատման նախապատրաստման ծրագրերը ևս պետք է ուսումնասիրվեն:

45. Պետք է վիճակագրություն վարվի այնպիսի հարցերի շուրջ, ինչպիսիք են փաստացի պայմանական ազատված անձանց թիվը՝ ազատման իրավունք ունեցողների ընդհանուր թվի համեմատ, ազատագրկման ձևով պատիժների տևողությունը և կատարած հանցագործությունները, պայմանական ազատում ստանալուց առաջ պատժի կրած մասը, պայմանական ազատումը չեղյալ հայտարարելու դեպքերի թիվը, կրկնակի դատապարտման դեպքերի թիվը և պայմանական ազատված անձանց քրեական անցյալն ու սոցիալ-ժողովրդագրական բնութագիրը: